

Vilje viser vei – gården som mulighet

Arbeidsmarkedstiltak for personer med psykiske lidelser

- allsidige og praktiske arbeidsoppgaver
- nær kontakt med ordinær virksomhet
- stell og omsorg for dyr og planter
- fleksibilitet og individuell tilpassing
- fysisk aktivitet, sosialt fellesskap og psykisk vekst

Et variert og fleksibelt tilbud med utgangspunkt i gårdens ressurser åpner for mange utviklingsveier.

Arbeidet på gården er oversiktlig og tett på virkeligheten og kan således bidra til å utvikle en samordningskompetanse som er vanskelig å tilegne seg teoretisk. Brukerne får trening i å arbeide i grupper, til å ta avgjørelser og til å utvikle selvstendighet og mestringsfølelse.

Aetat og *Vilje Viser Vei*

– arbeidsmarkedstiltak i endring og utvikling

Andelen yrkeshemmede registrert hos Aetat øker. En stor gruppe har diagnosen psykiske lidelser. Mange har ulike og sammensatte behov. Endringer i krav til ferdigheter og kompetanse i arbeidsmarkedet og endring i brukergruppene, krever en kontinuerlig utvikling av servicetilbudet. Aetat ser løpende på nye muligheter for å gi et mer tilpasset tilbud gjennom økt brukerorientering og flere skreddersydde løsninger.

Positiv helseeffekt av kontakt og omsorg for dyr og planter.

Tiltaksmangfold og fleksibilitet i tiltakene er viktig for å dekke de spesifikke behov personer med psykiske lidelser har. I forhold til andre yrkeshemmede vil denne gruppen ofte ha behov for mer tid fra arbeidsleder til motivering, sosial trening og rådgivning. Tiltak må ta hensyn til individuelle behov som tillater fleksibilitet med hensyn til arbeidstid og fravær. Samtidig er det ønskelig med tiltak som er rettet inn mot det ordinære arbeidslivet.

Gårdsbruket som arena

– meningsfylt, mangfoldig og fleksibelt

I løpet av de siste ti-femten årene har flere gårdbrukere satset på å utvikle tilrettelagte tilbud som tar utgangspunkt i gårdens ressurser. Gårdbrukeren har selv en sentral plass som arbeidsleder eller praksislærer. Det finnes i Norge i dag ca. 200 tiltak på gårdsbruk – med et bredt spekter av driftsformer – for personer med psykiske lidelser. I hovedsak har kommunen vært bestiller av disse tjenestene.

De fleste av de aktuelle gårdene har relativt allsidig gårdsdrift med husdyrproduksjon. Mange har skogsdrift og korn, frukt og grønnsaker. Slik spenner innholdet i tilbudene vidt – fra stell og tilsyn med dyr, til arbeid på åker, i hage og i skog, bruk og vedlikehold av maskiner, produksjon av ved, og landskapspleie, matlaging, håndverk og friluftsliv. Utover tradisjonell gårdsdrift er gården også et utgangspunkt for annen næringsvirksomhet som gårdsbutikk/kafé, videreforedling av naturprodukter og grønne tjenester.

Nettopp dette mangfoldet kan gi allsidig arbeidstrening i et alternativt miljø. Brukerne er tett på ordinær virksomhet. Oppgavene oppleves som meningsfulle og samtidig er de godt egnet for individuell tilpassing. Arbeidssituasjonen kan tilpasses den enkelte brukers varierende ønsker, behov og funksjonsevne.

I rapporten «Du må så før du høster» finner du blant annet en gjennomgang av erfaringer med tiltaksplasser på gård, inspirasjon til å tenke gårdsbruk som mulighet og informasjon om hvordan man lokalt kan ta i bruk denne type tiltak.

Utviklingsveier på gården

Når målet er å komme tilbake til arbeid, kan gården være et utgangspunkt for ulike tilnærminger. Et gårdsbruk kan karakteriseres som et småforetak og en produksjonsbedrift. Slik har den et omfang og en oppbygging som ligner mye av næringslivet i Norge. Erfaring fra gård har overføringsverdi til arbeidslivet, og utgjør samtidig en noe mer personlig tilknytning enn ved ordinære produksjonsbedrifter.

rapporten, legger vekt på at tiltak på gård kan sees som en indirekte vei til andre virksomheter.

«De allsidige arbeidsoppgavene gir interessant yrkespraksis.»

Det fremheves blant annet at erfaringene fra gården kan gi grunnlag for og ønske om å gå inn videre kvalifisering for et bredt spekter av yrker fra mekaniker, snekker, sjåfør, gartner til stor-kjøkken, reiseliv og formingsfag.

Arbeidsmarkedstilbud på gårdsbruk egner seg både i tidlige avklaringsfaser og i forbindelse med langvarige attføringsprosesser.

Representanter fra Aetat som har blitt intervjuet i

Tre alternative tilnærminger:

1. Gården som et allsidig småforetak som gir en bred innføring og fungerer som en avklaring og kvalifisering i forhold til yrker av ulik karakter.
2. Arbeidsmarkedstiltak på gårdsbruk som grunnlag for videre arbeid i landbruksnæringen.
3. Gården som en personlig utviklingsarena som gjennom kontakt og omsorg for dyr og andre aktiviteter i et arbeidsfellesskap, bidrar til motivasjon og avklaring for den videre attføringsprosessen eller som utgjør en arbeidsplass i et mer langvarig tilbud.

Organisering av tiltak på gård

Samarbeidet mellom Aetat og gården/gårdbrukeren kan utformes etter to hovedmodeller. Gården kan enten være underleverandør til en kommunal eller privat tiltaksarrangør (Aetat – Tiltaks-arrangør – Gårdsbruk) eller den kan være selvstendig ekstern leverandør med avtale direkte mot Aetat (Aetat – Gårdsbruk). Aktuelle typer tiltak på gård avhenger av Aetats kravspesifikasjoner, behov hos brukerne og betingelsene på gården.

Du må så før du høster – om rapporten

Tittelen på rapporten henspiller på to forhold.

- Tiden i tiltak gir god effekt. Det er viktig å etablere et godt grunnlag for å komme tilbake i arbeid, opparbeide bedre fysisk helse, motivasjon, engasjement og stabilitet.
- Tiltak på gård er et virkemiddel som kan gi gode resultater for målgruppen, og kan inngå i prosessen mot et bredere tiltaksspekter. Etablering av disse tiltakene forutsetter at en tar seg tid til dialog og blir kjent med mulighetene.

Rapporten «Du må så før du høster» er utarbeidet av Det Kongelige Selskap for Norges Vel og Norsk senter for bygdesorskning. Den er laget med tanke på at tilbud på gårdsbruk er en aktuell tiltaksform for Aetat. Kun enkelte Aetat-kontor har foreløpig prøvd ut slike tilbud. Rapporten tar utgangspunkt i eksisterende tiltaksstruktur og belyser bruken av disse gjennom konkrete eksempler.

Praktisk informasjon

Rapporten er tilgjengelig på Aetats interne nettsider, aetat.no og www.innpaatunet.no (her finner du også mer informasjon om tilrettelagte tilbud på gårdsbruk).

Vilje Viser Vei
Aetat Arbeidsdirektoratet
gk@adir.aetat.no eller
ah@a1209.aetat.no

Det Kgl. Selskap for Norges Vel
Postboks 115, 2026 Skjetten
Kontaktperson:
Ragnhild Nyland
Telefon 64 83 20 67
rmn@norgesvel.no
<http://www.innpaatunet.no>

Norsk senter for bygdeforskning
7491 Trondheim
<http://www.bygdeforskning.no>
Kontaktperson: Torill Meistad
Telefon 73 59 24 26
torill.meistad@bygdeforskning.no